

Missbrukarvården

Vaggeryd Kommun

November 2018 – Torbjörn Bengtsson och Erik Muregård

Innehåll

Innehåll	1
Sammanfattning	2
1. Inledning	3
2. Granskningsresultat	5
Bilagor	20

Sammanfattning

Deloitte AB har av de förtroendevalda revisorerna i Vaggeryd kommun fått uppdraget att genomföra en granskning avseende missbrukarvården i kommunen.

Revisionsfråga

Bedriver socialnämnden missbrukarvården på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt?

Svar på revisionsfråga

Vår sammanfattande bedömning är att Vaggeryd kommun i huvudsak bedriver missbrukarvården ändamålsenligt och tillfredställande ur ekonomisk synpunkt.

Iakttagelser

- ✓ Kompetensen inom missbrukarvården är personkopplad och finns hos få personer, vilket skapar en sårbarhet.
- ✓ Det finns utvecklingspotential för samverkan mellan AME och IFO i form av användandet av ett gemensamt verksamhetssystem.
- ✓ Det finns inga riktlinjer eller mål avseende förebyggande av missbruk.
- ✓ Mötesplats kan utvecklas genom att kontinuerligt mäta resultat och effekt av verksamheten.
- ✓ En utmaning för att minska antalet placeringar är boendesituationen för vissa missbrukare.

- ✓ Boendestöd är inte anpassat specifikt för missbrukare.
- ✓ Enligt statistiken har en allt större andel missbrukare återaktualiserats de senaste åren.

Rekommendationer

Socialnämnden rekommenderas att:

- ✓ Fortsätta arbeta för en breddad kompetens inom Mötesplats för att minska sårbarheten.
- ✓ Utveckla riktlinjer för hur det förebyggande arbetet ska bedrivas.
- ✓ Försöka utveckla metoder för att bättre kunna mäta effekterna av verksamheten.
- ✓ Ta initiativ till en gemensam diskussion inom kommunkoncernen hur boendesituationen för missbrukare kan förbättras i syfte att minska antalet externa placeringar ytterligare.
- ✓ Överväga möjligheten att använda boendestöd även för missbrukare.
- ✓ Utreda varför kommunen i den offentliga statistiken har en ökande andel återfall vad gäller missbruk.

DELOITTE AB

Torbjörn Bengtsson

Certifierad kommunal revisor

Erik Muregård

Verksamhetskonsult

1. Inledning

Bakgrund

Enligt socialtjänstlagen (2001:453) har kommunerna en skyldighet att förebygga missbruk och att erbjuda personer med missbruks-/beroendeproblematik vård och behandling. Socialtjänsten har också en uppgift att arbeta uppsökande för att upplysa om verksamheten och erbjuda hjälp. En tillgänglig missbruksvård med kvalitativa insatser som anpassas individuellt är väsentligt.

Med stöd av lagen (1988:870) om vård av missbrukare i vissa fall har kommuner möjlighet att besluta om tvångsåtgärd för personer med allvarligt missbruk av alkohol, narkotika, läkemedel eller blandmissbruk. Syftet med vården är att motivera klienten till frivillig behandling.

Under år 2017 hade Vaggeryds kommun ett antal kostsamma institutionsplaceringar för vuxna på grund av missbruk, vilket bidrog till att individ- och familjeomsorgen redovisade ett ekonomiskt underskott vid årsboks slutet. Revisorerna ser ett behov av att granska missbrukarvården i kommunen.

Syfte och avgränsning

Granskningens syfte är undersöka om Vaggeryd kommun bedriver missbrukarvården ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande. Granskningen begränsas till missbruksvården inom socialnämnden och avser år 2018 med en tillbakablick på åren 2015-2017.

Revisionsfråga

Bedriver socialnämnden missbruksvården på ett ändamålsenligt och ur ekonomisk synpunkt tillfredsställande sätt?

Underliggande frågeställningar

- Finns det övergripande mål och tydliga uppdrag som styr missbruks- och beroendevården?
- Finns rätt och tillräcklig kompetens för att möta vårdbehovet inom missbruksvården?
- På vilket sätt avgörs vilka insatser som skall ges till den enskilde klienten?
- Finns rutiner för samverkan internt och externt avseende missbruksvården?
- Bedrivs förebyggande arbete inom missbruksvården?
- Följs och utvärderas i tillräcklig grad resultat och effekter för vård och stöd till personer med missbruksproblem?
- Arbetar förvaltningen med alternativa placeringsmöjligheter?
- Hur ser återfallsstatistiken ut och vilka åtgärder vidtas för att minska andelen återfall?
- Bedrivs missbruksvården inom budget. Vad kostar missbruksvården jämfört med likvärdiga kommuner?

Metod och granskningsinriktning

Granskningen genomförs genom dokumentstudier, statistiskanalys samt intervjuer med berörda befattningshavare.

Granskningen har delats in i följande sju faser:

- Planering av intervjuer.

- Samla fakta/underlag genom intervjuer och dokumentgranskning.
- Genomgång, sammanställning och analys av insamlat material. Vid behov komplettering med mer material.
- Framtagning av viktiga iakttagelser och rekommendationer samt svar på revisionsfråga.
- Rapportskrivning inkl. sakavstämning.
- Presentation av granskning till revisorer.
- Godkänd rapport skickas till berörda nämnder & revisorer.

Kvalitetssäkring

Kvalitetssäkring har skett genom Deloitte's interna kvalitetssäkringssystem. Rapporten har även kvalitetssäkrats av de intervjuade personerna.

2. Granskningsresultat

Utifrån genomförda intervjuer och granskat material har en övergripande beskrivning av missbrukarvården gjorts nedan. De iakttagelser som framkommit till följd av intervjuer och dokumentstudier redogörs under den rubrik som ansetts mest lämplig.

Finns det övergripande mål och tydliga uppdrag som styr missbruks- och beroendevården?

Den grundläggande styrningen av missbruks- och beroendevården utgörs av lagstiftning där framförallt socialtjänstlagen (SoL) och hälso- och sjukvårdslagen (HSL) har betydelse. I samband med tvångsvård gäller lagen om vård av missbrukare (LVM) samt lagen om psykiatrisk tvångsvård (LPT).

Kommunen har tagit fram tre långsiktiga mål i sin vision för 2020:

- ✓ En plats för möjligheter formad med tanke och omtanke. Där lusten är vår drivkraft och där glädjen smittar.
- ✓ En plats med stark tradition för gränslöst skapande. Där gemensam vilja och kunskap får livet att lyfta och idéer att bli verklighet.
- ✓ En plats i rörelse som bygger på mångfald och hållbarhet.

Utifrån dessa har kommunfullmäktige beslutat om 10 övergripande mål. Med hänsyn till de övergripande målen tar nämnderna fram egna mål. I nämndernas olika verksamheter formuleras övergripande verksamhetsmål, vilket redovisas i respektive verksamhetsplan. Målen tas fram av de olika verksamheternas ansvarige chef. I instruktionerna finns tydlig information hur målen ska brytas ner och formuleras. Det ställs även krav på att verksamhetsmålen ska utgå från nämndens mål, vara mätbara och uppnåbara samt generera nytta för dem verksamheten är till för. I bilaga 1 ses kommunfullmäktiges mål, socialnämndens mål och verksamheten IFO Öppenvårdens nedbrutna mål. Öppenvården består av de fem särskilda verksamheterna familjecentral, familj-

och ungdomsteamet (FUT), fältsekreterare, särskild undervisningsgrupp Knutpunkten (SUG) och Mötesplats.

Verksamheten Mötesplats är en samverkan mellan socialförvaltningen, arbetsmarknadsenheten (AME) samt kyrkorna och vänder sig till människor som befinner sig i någon form av utanförskap, där missbruk ingår. Mötesplats målsättning är att ge ett socialt sammanhang, delaktighet, sysselsättning och en möjlighet att få hjälp för att bryta ett missbruk. Specifika verksamhetsmål för Mötesplats är följande:

- Dokumentation: Under året kommer arbete ske med att tydliggöra och säkerställa hur dokumentation sker i verksamheten.
- Behovsinventering inför tjänsteutökning: Arbete med att identifiera vilka behov som finns inför rekrytering av en ny behandlare till verksamheten.
- Rutiner till ledningssystem: Under året kommer alla verksamheter att tydliggöra rutiner för sina verksamheter.

I årsredovisningen 2017 uttrycks att socialnämnden behöver verka för att finna bostadslösningar för målgruppen och genom detta öka möjligheten till behandling på hemmaplan. Av intervjuerna framgår på samma sätt att det största målet och en av anledningarna till att Mötesplats startades är att satsa på hemmaplan och minska externa placeringar. Socialnämnden fick 2017 även ett utökat ansvar i form av att förebygga och motverka missbruk inte bara för alkohol och andra substanser utan även spel om pengar.

Case management (CM) är ett öppenvårdsteam som vänder sig till individer med samsjuklighetsproblematik, det vill säga psykisk ohälsa med samtidiga missbruk/beroende. För CM är målet att behandling av missbruket och den psykiska störningen/sjukdomen ska genomföras samtidigt, för att förhindra att personer faller mellan stolarna. Genom att ge samordnat stöd och behandlingsinsatser till klienter/patienter möjliggörs för gruppen att ha tillgång

till den vård och behandling som man har rätt till utifrån behov och förutsättningar. Målet är också att öka möjligheten till delaktighet i samhället och kontroll över sitt eget liv för personer ur målgruppen.

Bedömning

Det finns kommunövergripande mål som brutits ned till mål inom socialnämnden och öppenvården samt specifika verksamhetsmål för Mötesplats. Det är tydligt hur verksamhetsmålen ska arbetas fram. I verksamhetsplanen ingår dock inte målet att minska antalet placeringar, vilket ses som missbruksvårdens viktigaste mål. I delårsrapporten görs därför ingen uppföljning av detta. Vår bedömning är att det finns tydliga mål som styr missbruks- och beroendevården.

Finns rätt och tillräcklig kompetens för att möta vårdbehovet inom missbruksvården?

Av intervjuerna framgick att personalen på Mötesplats har relevant utbildning och gedigen erfarenhet för att möta missbrukare. Anställda inom vården av missbruk har under anställningstiden fått utbildningar inom:

- ✓ Riskbruk och missbruk från Regionförbundet.
- ✓ Samsjuklighet, psykisk ohälsa och missbruk.
- ✓ Hot- och våldsutbildning.
- ✓ Arbetsmiljöfrågor.
- ✓ Förbättringsresan.

Personalen har även kommande utbildningar inom återfallsprevention från Regionförbundet och inom ASI (Addiction Severity Index). Mötesplats har även arrangerat utbildningar för andra inom till exempel drogkunskap, seminarier om Mötesplats och sin verksamhet samt tagit emot studiebesök.

På Mötesplats finns förutom de anställda från socialförvaltningen och arbetsmarknadsenheten ansvariga pastorer och diakoner samt cirka 40 volontärer som hjälpt till att driva verksamheten under 2017. Två volontärträffar har hållits under 2017.

För att vidareutveckla verksamheten har Mötesplats haft två studenter som praktikanter i 10 veckor och en person som arbetstränat och nu fått en 50-procentig anställning via arbetsmarknadsenheten. Intervjuade personer menar att en stor del av kompetensen ligger i att vara engagerad och att bygga förtroende hos brukarna. För att minska kompetensbortfall arbetar socialförvaltningen strukturerat med att utveckla kompetensplaner och att bredda kompetensen i andra delar av öppenvården.

Bedömning

Det finns både erfarenhet och kompetensutveckling i form utav utbildningar inom missbruksvården inom kommunen. Vår bedömning är att kommunen på så sätt garanterat en huvudsaklig kompetensnivå för att möta vårdbehovet

och bedriva arbetet ändamålsenligt. Kompetensen är emellertid personkopplad och finns hos få personer vilket skapar sårbarhet ifall någon är sjuk eller slutar. Att Mötesplats har praktikanter och personer som arbetstränar gör att kompetensen lättare kan behållas inom organisationen. Vi bedömer att kommunen har beaktat vikten av kontinuerlig kompetensutveckling och till viss del även säkerställt att kompetensen stannar inom organisationen.

Rekommendation

- ✓ Socialnämnden rekommenderas att fortsätta arbeta för en breddad kompetens inom Mötesplats för att minska sårbarheten.

På vilket sätt avgörs vilka insatser som skall ges till den enskilde klienten?

Om klienter väljer att söka hjälp görs en utredning av behovet. Vid ett positivt besked görs en vårdplan med målbild mellan handläggare och enskild brukare. Det görs alltid en lagstadgad uppföljning av vårdplanen. Insatserna som erbjuds är individuellt anpassade för att ge bättre effekt. Exempel på insatser är individuella samtal eller gruppsamtal på Mötesplats, blodtagning på vårdcentral eller deltagande i olika program. Det är frivilligt att delta, men ifall klienterna tackar nej söker Mötesplats upp dem för att få dem att fortsätta delta i verksamheten eller för att hjälpa till med sysselsättning. För de som döms till vård av tingsrätt sker samarbete mellan kriminalvården och socialförvaltningen men kriminalvården har ansvaret och står för uppföljningen. Ifall problemen är tillräckligt svåra för att insatserna i öppenvården ska bedömas som otillräckliga kan en placering på ett behandlingshem behövas. Eftersom kvinnors problem ofta är mer dolt och uppmärksammas mindre har en kvinnogrupp skapats för att möta deras specifika behov. Mötesplats har 2017 genomfört gemensamma aktiviteter i form av olika resor, luncher och middagar vid särskilda högtider.

Öppenvården för missbrukare innefattar enligt kommunens hemsida till exempel insatser i form av:

- ✓ Miljöterapi.
- ✓ Kognitiv beteendeterapi (KBT).
- ✓ Stödjande samtal.
- ✓ Gruppverksamhet.
- ✓ Förebyggande arbete riskbruk.

Handläggare använder idag ASI-instrument för att utreda missbrukares behov. Det är en standardiserad bedömningsmetod i intervjuform. Mötesplats kan även göra uppföljningar med hjälp av ASI. Om en missbrukare endast vill komma vid ett enstaka tillfälle finns enklare verktyg att tillgå för att göra bedömningar. Vad för sorts och antal LOB-ingripanden (Lagen om omhändertagande av berusade personer m.m.) används också vid bedömning av vilka insatser som behövs.

Tidigare hade AME en gräns där det krävdes drogfrihet under tre månader för att få tillgång till sysselsättningsåtgärder. Efter Mötesplats tillkomst tillämpas inte längre gränsen eftersom Mötesplats åtgärder finns inom ramen för AME. På Mötesplats finns det möjlighet till viss sysselsättning i form av exempelvis fastighetskötsel, matkassehantering, caféverksamhet och klädhantering. De personer som har sysselsättning på Mötesplats har ett pågående missbruk och står långt ifrån arbetsmarknaden. Under 2017 har sju personer haft sysselsättning på Mötesplats. Därtill har en person dömd till att utföra samhällstjänst haft 80 timmar sysselsättning. Av de sju personerna hade sex stycken ett så pass allvarligt missbruk att de var nära placering. Av de som får sysselsättning på Mötesplats är det få som står nära arbetsmarknaden.

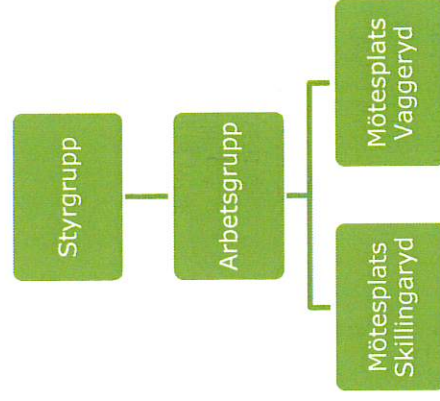
Bedömning

Det används ett flertal vedertagna metoder för att avgöra vilka insatser som behövs. Vi bedömer att denna process bedrivs ändamålsenligt.

Mötesplats har viss sysselsättning för personer med missbruksproblem. Eftersom Mötesplats har en nära koppling till AME bedömer vi att verksamheten har stor möjlighet att erbjuda arbetsmarknadsåtgärder i de fall det är lämpligt.

Finns rutiner för samverkan internt och externt avseende missbruksvården?

Arbetsmarknadsenheten (AME) och individ- och familjeomsorgsförvaltningen (IFO) har tagit fram ett samverkansavtal gällande Mötesplats. Mötesplats är en lågtröskelverksamhet som vänder sig till alla människor som befinner sig i någon form av utanförskap. Det kan vara ensamhet, arbetslöshet, psykisk eller fysisk ohälsa eller missbruk. AME och IFO har gemensamt fått uppdraget att skapa platser där människor i utanförskap kan få känna delaktighet samt erbjuda missbruksvård och sysselsättning för personer med missbruksproblematik. Mötesplatserna i Skillingaryd och Vaggeryd ska drivas gemensamt med kyrkorna och den idéburna sektorn i kommunen. Mötesplats har bland annat tätt samarbete med socialpsykiatri och case managers. Case Management (CM) är ett samarbete mellan kommunerna Gnosjö, Gislaved, Vaggeryd och Värnamo samt region Jönköpings län. Mellan dem finns ett samverkansavtal. I CM-teamet finns fem case managers från kommunernas missbruks- och beroendevård och i anslutning till dem finns sjuksköterskor och läkare. I figur 1 visas hur samverkansavtalet gör gällande att organisationsstrukturen för Mötesplats ska se ut.

Figur 1 - Organisationsstruktur enligt samverkansavtal (Källa: Samverkansavtal Mötesplats).

Styrgruppen har ett överordnat ansvar medan arbetsgruppen hanterar operativ samverkan, det dagliga arbetet och frågorna i den missbruksnära verksamheten. Mötesplats står för behandlingsinsatser såsom motiverande samtal, återfallsprevention, drogtester och sysselsättning.

I samverkansavtalet ingår en ansvarsfördelning mellan AME och IFO. IFO står för anställning av en behandlare. Behandlaren huvudsakliga roll innefattar att säkerställa behandlingsinnehållet i verksamheten samt planera och utföra en öppenvårdsmodell enligt Socialstyrelsens rekommendationer. Behandlaren ska även arbeta utifrån uppdrag från socialsekreterare och arbeta förebyggande mot målgruppen. AME står för anställningen av en arbetshandledare/samordnare. Dennes roll består av att säkerställa sysselsättning i verksamheten, planera och ansvara för anpassning av arbetsuppgifter, arbetsledning och stöd till deltagarna samt att samordna insatser tillsammans med ideella och idéburna sektorn. Därtill har arbetshandledaren/samordnaren och behandlaren som uppgett att samverka kring varandras specifika uppdrag och gemensamt utforma och verka i verksamheten.

Det finns inget lokalkontor för Arbetsförmedlingen, vilket gör att de ofta är på AME och bokar in möten med Mötesplats. På så sätt bedrivs ett tätt samarbete med Arbetsförmedlingen. Andra verksamheter som missbruksvården samverkar med är till exempel socialpsykiatri och vårdcentraler. För dessa finns inga nedskrivna rutiner vad gäller samverkan.

Vaggeryd kommun har ett samarbetsprojekt i form av ungdomsmottagningen Galaxen tillsammans med Gnosjö och Värnamo. Huvudentheten finns i Värnamo. På Galaxen finns en socionom och en behandlingspedagog. Verksamheten riktar sig mot ungdomar upp till 25 år och deras familjer som har problem eller frågor som rör alkohol och narkotika. Mottagningen erbjuder information, rådgivning, provtagning och behandling. Vaggeryd kommun har även avtal med verksamheten Junepol i Jönköping som erbjuder behandling för personer med missbruksproblem.

Av intervjuerna framgår att samverkan mellan både externa och interna enheter fungerar mycket bra. Att AME och IFO har olika verksamhetssystem försvårar emellertid arbetet för Mötesplats. Ifall arbetshandledaren/samordnaren eller behandlaren lämnar uppgifter i sitt verksamhetssystem har den andra inte möjlighet att se detta.

Bedömning

Vi bedömer att samverkan mellan AME, IFO och Svenska kyrkan fungerar bra baserat på det framtagna samverkansavtalet och intervjuer. Det bedöms även som ändamålsenligt att det finns ett samverkansavtal med andra kommuner och landstinget vad gäller case management samt samarbetsprojekt i form av Galaxen och avtal med Junepol. Det finns utvecklingspotential för samverkan mellan AME och IFO i form av användandet av ett gemensamt verksamhetssystem.

Bedrivs förebyggande arbete inom missbruksvården?

Enligt 7 § Socialtjänstlagen (2001:453) har kommunerna en skyldighet att förebygga missbruk. Att förebygga missbruk beskrivs vid intervjuerna som en utmaning och något som kommunen gör till viss utsträckning men att det finns möjlighet till förbättring.

Mötesplats samverkansavtal gör klart att behandlaren är specifikt ansvarig för att arbeta förebyggande mot målgruppen. En stor del av Mötesplats arbete utgörs av förebyggande aktiviteter såsom att motivera till att söka hjälp, individuella samtal som inte kräver beslut om insatser eller att endast ta en fika för personer i riskzonen. Matkassar och kläder som delas ut är till gagn genom att motivera personerna att komma till Mötesplats så att de lär känna verksamheten. På så sätt kan processen att få dem att ta del av de insatser som erbjuds underlättas.

Det arbetas mycket med psykisk ohälsa i kommunen, vilket kan ses som förebyggande arbete mot missbruk. Det arbetas även med alkohol i skolan, familjebehandling, vuxenvandringar och fältsekreterare som är synliga och aktiva i samhället. Det finns även kurser inom återfallsprevention som missbrukare kan delta i. En annan central del av det förebyggande arbetet är att folk känner till Mötesplats, vilket åstadkoms genom att samtala med och marknadsföra sig emot föreningar.

Bedömning

Vi bedömer att kommunen bedriver ett förebyggande arbete mot missbruk. Mötesplats har specifikt tilldelats arbetet att förebygga missbruk men det finns idag inga riktlinjer eller mål som tydligt pekar på hur arbetet ska bedrivas.

Rekommendation

- ✓ Socialnämnden rekommenderas att utveckla riktlinjer för hur det förebyggande arbetet ska bedrivas.

Följs och utvärderas i tillräcklig grad resultat och effekter för vård och stöd till personer med missbruksproblem?

I årsredovisningen redovisas nyckeltalen som ses i tabell 1 och 2 nedan. De visar att utredningstiden för missbruksproblem för både personer under 21 och 21 år och över är nedåtgående. För individer mellan 0-20 år är utredningstiden betydligt längre än för individer som är 21 och över. För nyckeltalet *haldygnsvård missbruk* ses också en nedåtgående trend där antalet dygn 2017 var 1233. Kostnaden per dygn har dock ökat de senaste åren enligt kommunens egen statistik.

Tabell 1 – Utredningstid missbruksproblem (Källa: Vaggebyrd kommuns årsredovisning 2017).

Nyckeltal	2016	2017
Utredningstid missbruksproblem (21+)	79 dagar	45 dagar
Utredningstid missbruksproblem (0-20 år)	159 dagar	145 dagar

Tabell 2 – Haldygnsvård missbruk (Källa: Vaggebyrd kommuns årsredovisning 2017).

Nyckeltal	2014	2015	2016	2017
Haldygnsvård missbruk (antal) (tkr per dygn)	1771 st. 1,6 tkr	2302 st. 1,9 tkr	1302 st. 2,4 tkr	1233 st. 3 tkr

En brukarrevision har gjorts för att följa upp kvaliteten i verksamheten. Vid intervjuerna framkom att det efterfrågas en ny brukarrevision. Tanken är att Mötesplats ska börja med brukarenkäter för att kunna mäta effekten. Eftersom Mötesplats är så pass nytt har effekterna ännu inte mätts. De har dock kunnat se effekter som inte mäts. Till exempel behöver handläggare inom socialförvaltningen inte ta behandlarrollen längre eftersom det idag finns behandlare. Antalet ärenden för missbrukshandläggare har minskat vilket har

gjort att de idag har två anställda handläggare istället för tre. Av intervjuerna framgick att Mötesplats med hög sannolikhet har minskat antalet placeringar och berytt mycket för missbrukarnas mående. En av de intervjuade inom socialförvaltningen uppskattar att de hade haft minst fyra ytterligare placeringar idag utan Mötesplats. Mötesplats gör regelbundna uppföljningar på individnivå av vårdplanen. Det görs även uppföljning av upphandling efter avslutad placering.

Mötesplats för statistik som redovisas i deras verksamhetsberättelse. I tabell 3 nedan ses en del av statistiken. Därtill redovisar de 403 matkassar och 950-1000 besök vid övriga tider. 2017 fick Mötesplats 15 remitterade klienter och cirka 15 övriga klienter som behövde hjälp med missbruk, psykisk ohälsa och eftervård. Mellan juni och december under 2017 gjordes 7 drogtester enligt Mötesplats. Av intervjuerna framgår att anledningen till att Mötesplats Skillingaryd har fler besökare är att verksamheten utgår ifrån den vad gäller tjänstemän och ideella föreningar, det finns större möjligheter till aktiviteter, samtal och sysselsättningsåtgärder samt att lokalen är större.

Tabell 3 – Mötesplats statistik 2017 (Källa: Mötesplats).

Nyckeltal	Mötesplats Vaggebyrd	Mötesplats Skillingaryd
Öppet	92 gånger	94 gånger
Antal besökare	975 st.	1752 st.
Antal matkassar	545 st.	851 st.

Kommunen har möjlighet att ha beredskapsanställda där lagen om anställningsskydd (LAS) inte gäller. Det är inte möjligt för privata arbetsgivare och kostnaderna kan följaktligen bli stora ifall personer som inte sköter sitt arbete anställs. Många arbetsgivare är därför oroliga för att få in personer med missbrukshistoria och vill gärna ha vidare kontakt och uppföljning.

Socialförvaltningen följer upp statistik över antalet anmälningar kopplat till missbruk som sker, vilket ses i tabell 4. Anmälningarna innefattar LOB, misstänkt narkotikabrott, missbruk (ej LOB) och oro för vuxen. Oro för vuxen kan även innebära andra företeesler än missbruk. Därtill mäts antalet beslut/insatser som görs enligt SoL och LVM per år.

Tabell 4 – Anmälningar missbruk (Källa: Socialförvaltningen).

Ar	Anmälningar missbruk	Varav från polisen
2015	103	67
2016	151	95
2017	104	69
2018	80	58

CM gör en årlig utvärdering av sin verksamhet genom uppföljnings-ASI, LOKE och brukarenkäter och redovisar i sin årsredovisning. Socialförvaltningen har även börjat sammanställa statistik utifrån ASI-intervjuer. Sammanställningen är emellertid inte färdig inför denna granskning. Hittills visar denna utvärdering att missbruket minskar men att den psykiska ohälsan kvarstår vid uppföljningsintervjuerna.

Bedömning

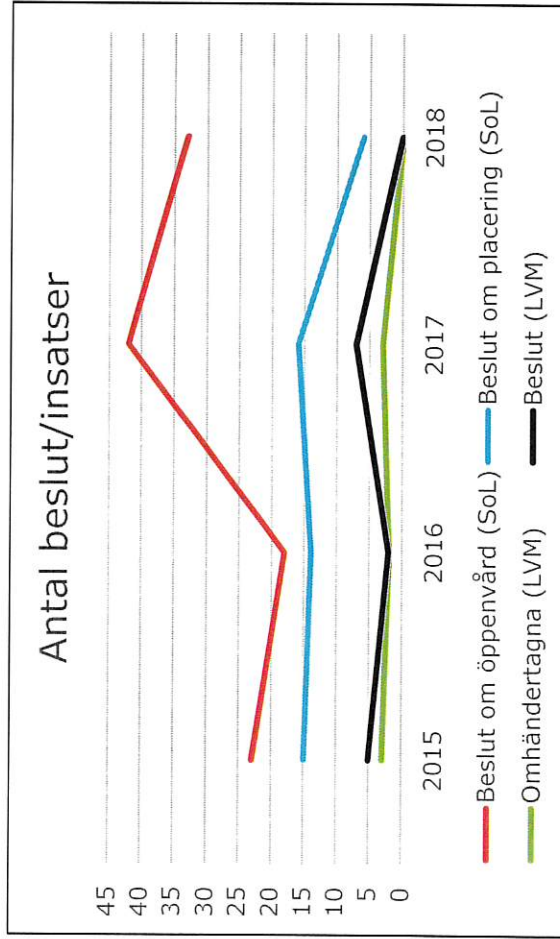
I dagsläget görs uppföljning på individnivå genom uppföljning av vårdplanen. På verksamhetsnivå görs bland annat uppföljning av upphandling efter avslutad placering, en brukarrevision och nyckeltalen *utredningstid missbruksproblem* samt *heltidsvård missbruk*. Vår bedömning är att uppföljning och utvärdering på verksamhetsnivå kan utvecklas genom att kontinuerligt mäta resultat och effekt av verksamheten. Vi noterar även att Mötesplats Skillingaryd tar emot ett mycket större antal besökare än vad Mötesplats Vaggeryd gör fastän Vaggeryd har ett större antal invånare.

Rekommendation

- ✓ Socialnämnden rekommenderas att försöka utveckla metoder för att bättre kunna mäta effekterna av verksamheten.

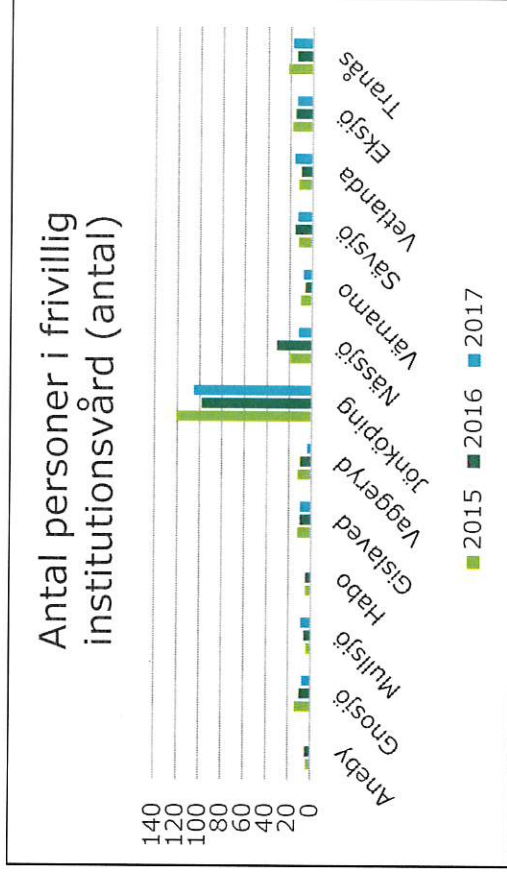
Arbetsförvaltningen med alternativa placeringsmöjligheter?

Vaggeryd gör ett antal externa placeringar för missbruksvård men målet är att minska på dessa. I figur 2 ses socialförvaltningens statistik över antalet beslut/insatser enligt SoL och LVM som gjorts mellan 2015-2018. Diagrammet visar antalet beslut om öppenvård enligt SoL, beslut om placering på institution, utslussboende, familjehem och kontraktsvård gentemot kriminalvården enligt SoL, antalet personer som omhändertagits enligt LVM samt antalet beslut enligt LVM. Antalet beslut/insatser har legat på en tämligen konstant nivå de senaste åren förutom beslut om öppenvård som ökade 2017 och även förväntas nå en hög nivå 2018. Ökningen av beslut om öppenvård korrelerar med starten av Mötesplats. Uppstarten har inneburit att fler personer med missbruk har kunnat identifieras enligt intervjuade. Hittills under 2018 har kommunen beslutat om sex placeringar för tre personer enligt SoL och noll verkställda beslut enligt LVM. Enligt socialförvaltningens statistik har Vaggeryd haft tio (2015), tio (2016) och fem (2017) personer i olika placeringar de senaste åren.

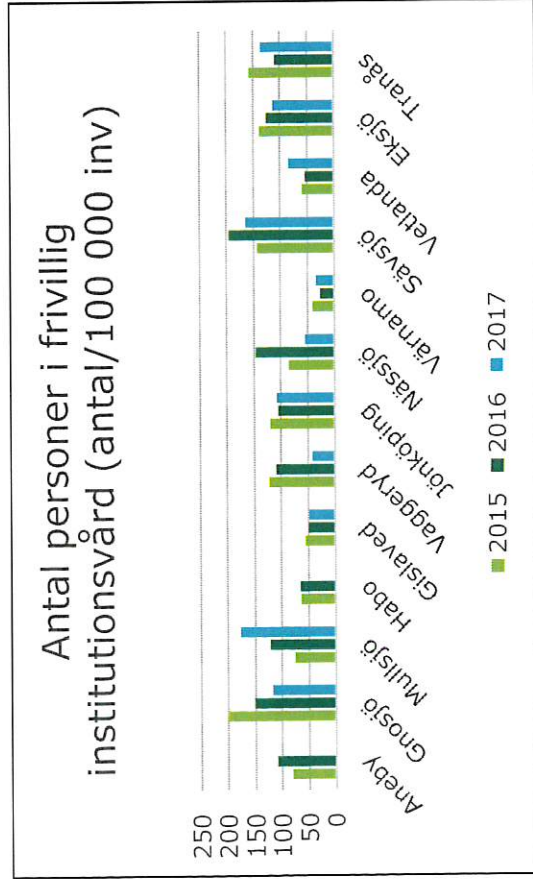
Figur 2 – Antalet beslut/insatser som gjorts enligt SoL och LVM (Källa: Socialförvaltningen).

Enligt Socialstyrelsens statistik har Vaggeryd haft tolv (2015), tio (2016) och fyra (2017) personer i frivillig institutionsvård de senaste åren. Socialstyrelsens statistik stämmer inte i sin helhet med socialförvaltningens statistik. Denna felaktighet kan enligt intervjuade möjligtvis bero på felaktig inrapportering genom att institutionsvård kopplat till våld i nära relationer även rapporterats. I figur 3 jämförs antalet personer i institutionsvård i Jönköpings läns kommuner. Socialstyrelsen definierar institutionsvård som vård eller rehabilitering enligt SoL som sker dygnet runt på någon institution, till exempel utredningshem, motivationshem, behandlingshem, arbetskollektiv eller motsvarande men även inackorderingshem och härbärgen med HVB-tillstånd.

Figur 3 – Antalet personer i frivillig institutionsvård i Jönköpings län (Källa: Socialstyrelsen).

I figur 4 jämförs antalet personer i frivillig institutionsvård per 100 000 invånare med andra kommuner inom Jönköpings län. För Vaggeryd blir antalet 122,0 (2015), 108,1 (2016) och 41,6 (2017) de senaste åren. Vaggeryd ligger över snittet på 102,9 och 104,9 under 2015 och 2016 men en bra bit under snittet på 82,6 under 2017. Snittet för samtliga Sveriges kommuner ligger på ca 100 personer per 100 000 invånare under 2015-2017, vilket innebär att Vaggeryd även ligger under detta snitt 2017.

Figur 4 - Antalet personer i frivillig institutionsvård per 100 000 invånare i Jönköpings län (Källa: Socialstyrelsen).

I tabell 5 ses olika boendeformer för individer i missbruk under 2018. En träningslägenhet är steget innan ett socialt kontrakt och innebär endast ett tillfälligt kontrakt där en handläggare följer upp hur det går. Enligt socialförvaltningens statistik har följande antal personer haft boende utifrån missbruk de senaste åren: fyra (2015), tre (2016), fem (2017) och tre (2018). Boendet innefattar träningslägenhet och socialt kontrakt. Boende i härbärgen och vandrarhem hanteras istället av försörjningsstöd. Av intervjuerna framgår att boendefrågan är en stor utmaning för att minska externa placeringar. Intervjupersoner menar att det behövs boenden som är anpassade för målgruppen och ifall det hade funnits boenden hade antalet externa placeringar kunnat minskas ytterligare. För personer utan boende blir det mycket svårt att hålla strukturer och rutiner och innebär att Mötesplats får svårt att vara till hjälp. Cirka fem personer uppskattas behöva ett boende för tillfället.

Idag finns inget specifikt boendestöd för missbrukare men det finns en personalgrupp inom boendestödsteamet Uranus som arbetar med psykisk ohälsa.

Tabell 5- Boendeform för missbrukare i Vaggeryd kommun 2018 (Källa: Vaggeryd kommun).

Boendeform	Antal personer 2018
Träningslägenhet	3
Sociala kontrakt	1 (ekonomisk situation med periodvis missbruk)
Akutboenden (vandrarhem, härbärge)	2

Bedömning

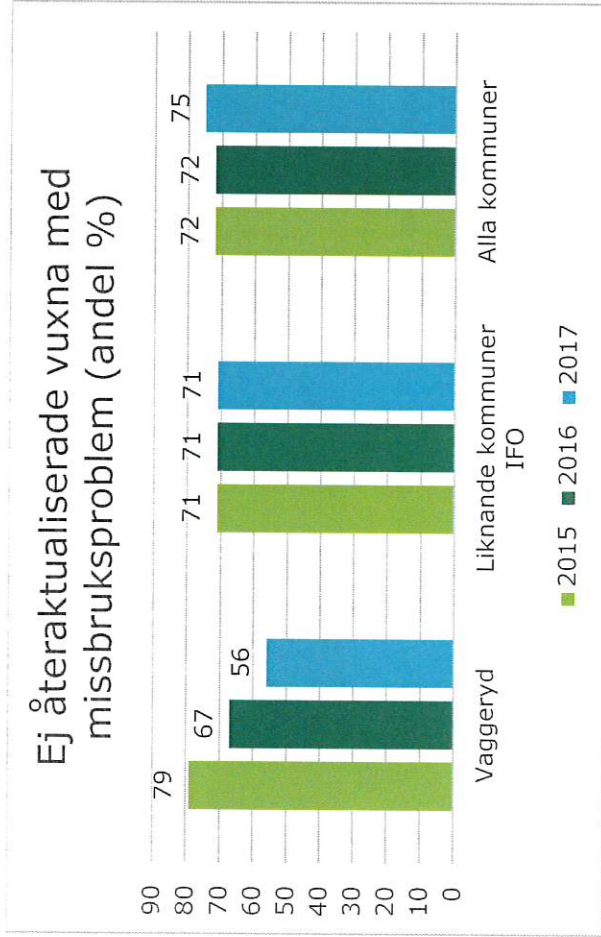
Vaggeryd har ett minskande antal externa placeringar och har lyckats gå under snittet för regionen och samtliga kommuner vad gäller antalet personer i institutionsvården per 1000 invånare. Vi bedömer att kommunen är på rätt väg för att uppnå sitt mål om att minska antalet placeringar. Den största utmaningen för att minska placeringar bedöms som svårigheten att skapa anpassade boenden för individer inom missbruk- och beroendevården. Införandet av boendestöd även för missbrukare förväntas kunna bidra till boendestabilitet och förbättrad funktionsförmåga för denna grupp.

Rekommendation

- ✓ Socialnämnden rekommenderas att ta initiativ till en gemensam diskussion inom kommunkoncernen hur boendesituationen för missbrukare kan förbättras i syfte att minska antalet externa placeringar ytterligare.
- ✓ Socialnämnden rekommenderas att överväga möjligheten att använda boendestöd även för missbrukare.

Hur ser återfallsstatistiken ut och vilka åtgärder vidtas för att minska andelen återfall?

Vaggeryd har ett sjunkande antal vuxna med missbruksproblem som ej återaktualiseras. Som ses i figur 5 hade Vaggeryd 2017 ett lågt antal ej återaktualiserade missbrukare jämfört med alla kommuner i Sverige och liknande kommuner. Av intervjuer framgår att få personer hittills har återaktualiserats 2018. Intervjuerna visade att vetskapen kring varför återfallsstatistiken ser ut som den gör är liten. Förslagsvis menar intervjuade att det kan bero på den utökade öppenvården, vilket har gett bättre kännedom om missbrukare och deras problem samt gjort det lättare att fånga upp dem.

Figur 5 - Andel (%) vuxna med missbruk 21+ år som inte återkommit till missbrukarvården inom ett år efter avslut av samtliga utredningar och/eller insatser. (Källa: Kolada.se)

Uppstarten av Mötesplats skedde till stor del på grund av att personer som kom tillbaka från placeringar ofta återföll till sina gamla mönster och att kommunen

insåg att det behövdes fler insatser på hemmaplan för att motverka detta. För att undvika återfall finns program inom återfallsprevention/stöd till nykterhet och haschavvänjning. Varje onsdag har Mötesplats en gruppverksamhet där personer med ett tidigare missbruk och behov av stöttning för att bibehålla drogfrihet/nykterhet kan delta. Under dessa möten arbetas med social färdighetsträning, återfallsprevention och normaliseringsprocess. Därtill görs uppföljningar och det finns boendeformer såsom träningslägenheter för att undvika återfall i missbruk.

Bedömning

Återfallsstatistiken är under 2017 hög jämfört med andra kommuner och en negativ trend kan ses de senaste åren. Eftersom vetskapen kring varför återfallsstatistiken ser ut som den gör är liten bedömer vi att kommunen behöver utreda detta. Mötesplats vars syfte är att bland annat motverka återaktualisering har hittills inte inneburit någon vändning i den nedåtgående trenden.

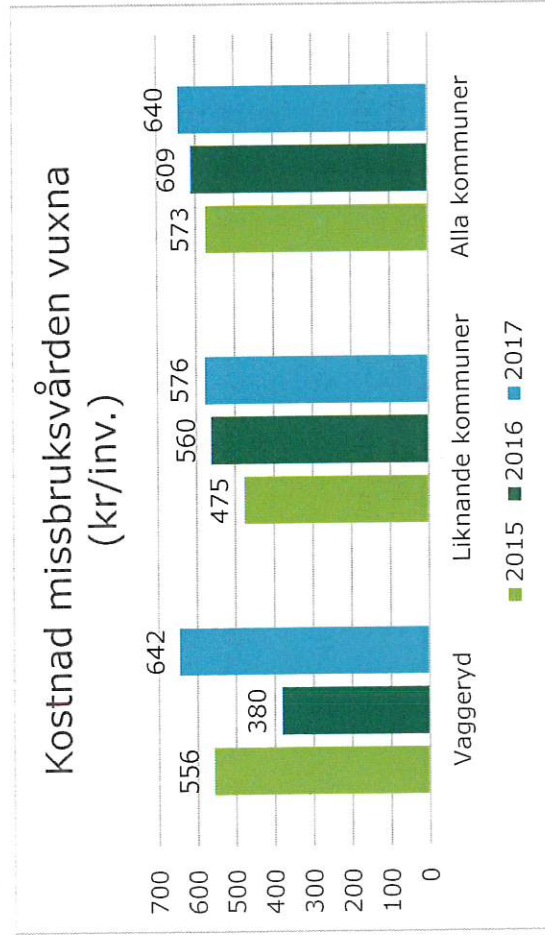
Rekommendation

- ✓ Socialnämnden rekommenderas att utreda varför kommunen i den offentliga statistiken har en ökande andel återfall vad gäller missbruk.

Bedrivs missbrukarvården inom budget. Vad kostar missbrukarvården jämfört med likvärdiga kommuner?

Kostnaderna för verksamheten Mötesplats ligger på socialförvaltningen. Där ligger även kostnaderna för samordnaren som är underställd AME. Svenska kyrkan står för en del kostnader såsom transportkostnader vid gemensamma aktiviteter och nedlagd tid av pastorer och diakoner.

Missbruks- och beroendevårdens kostnader redovisas i enheten *myndighet vuxna*. Institutionsplaceringar på grund av missbruk är en av orsakerna till att verksamheten *myndighet vuxna* inom socialförvaltningen redovisar ett underskott på 1,4 mnkr enligt årsredovisningen 2017. Per delår 2018 visar dock prognosen för *myndighet vuxna* ett överskott på 900 tkr gentemot budget.

Figur 6 – Bruttokostnad minus interna intäkter och försäljning till andra kommuner och landsting för missbrukarvård vuxna, dividerat med antal invånare (Källa: Kolada.se).

Som ses i figur 6 har missbrukarvården kostat 642 kr/invånare 2017, vilket är en rejäl ökning från 2016. Av intervjuer framgår att denna kostnadsökning ses

som tillfällig och beror på uppstarten av Mötesplats. Andra anledningar kan vara på grund av en utredning och en omorganisation. I jämförelse med andra liknande kommuner och samtliga kommuner i Sverige har Vaggeryd en högre kostnad vad gäller missbrukarvården för vuxna under 2017 men betydligt lägre under 2016.

Kostnaden för missbruk delas i kommun och landstingsdatabasen, Kolada, upp i kostnaden för institutionsvård, familjehemsvård och öppna insatser. Vaggeryd använder sig inte av familjehemsvård för missbrukare. I tabell 6 ses hur kostnaden för öppna insatser fördelas på bistånd som avser boende för vuxna missbrukare, individuellt behovsprövade avseende vuxna missbrukare enligt SoL samt övriga kostnader. Kostnaden för öppna insatser har ökat från 123 kr/invånare till 227 kr/invånare mellan 2015 och 2017. Framförallt är det kostnader inom kategorin övriga kostnader som har ökat.

Tabell 6 – Kostnad öppna insatser (Källa: Kolada.se).

Nyckeltal	2015	2016	2017
Kostnad bistånd som avser boende för vuxna missbrukare (kr/inv.)	48	0	0
Kostnad individuellt behovsprövade avs. vuxna missbrukare enligt SoL (kr/inv.)	65	49	95
Övriga kostnader (kr/inv.)	12	91	132
Total kostnad öppna insatser (kr/inv.)	126	140	227

I tabell 7 ses budget och utfall för verksamheten Mötesplats. Verksamheten hade ett budgetöverskott 2016 och ett budgetunderskott 2017. Utfallet per delår 2018 är 965 tkr, vilket är en avvikelse på -56 tkr gentemot delårsbudgeten. Anledningen till den utökade budgeten 2018 är att

ärendemängden ökar, förebyggande insatser efterfrågas, verksamheten ger resultat samt tillsättandet av en extra tjänst.

Tabell 7 – Budget och utfall för verksamheten Mötesplats (Källa: Socialförvaltningen).

År	Budget (tkr)	Utfall (tkr)
2016	1300	1172
2017	1325	1381
2018	1801 (1153 per delår)	965 per delår

Kostnaden för institutionsvård har enligt Kolada, som ses i figur 7, ökat från 240 till 416 kr/invånare mellan 2016 och 2017 men låg 2015 på 430 kr/invånare. Det är ett relativt högt värde jämfört med andra kommuner.

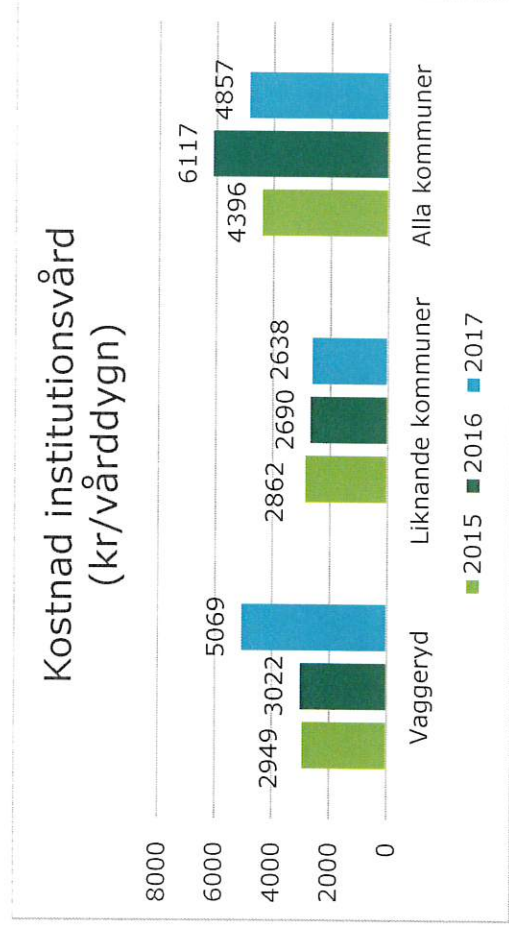
Figur 7 – Kostnad för institutionsvården dividerat med antal invånare (Källa: Kolada.se).

I tabell 8 visas kommunens budget och utfall för institutionsplacering av vuxna missbrukare. Kommunen har de senaste åren haft ett budgetunderskott och 2017 var budgetunderskottet 1 705 tkr.

Tabell 8 – Budget och utfall för institutionsplacering av vuxna missbrukare (Källa: Socialförvaltningen).

År	Budget (tkr)	Utfall (tkr)
2015	794	4 589
2016	1 494	2 941
2017	1 897	3 602
2018	1 897	633 per delår

Som ses i figur 8 har kostnaden för institutionsvården per vård dygn ökat markant för Vaggeryd under 2017. Tidigare år har kostnaden per vård dygn varit låg i jämförelse med alla kommuner och likvärdig med liknande kommuner.

Figur 8 – Kostnad för institutionsvård dividerat med antal invånare (Källa: Kolada.se).

Förutom kostnaderna för institutionsvården och Mötesplats har Vaggeryd en årsavgift under 2018 på 308 490 kr till samverkansinsatsen Galaxen och kostnader på 72 672 kr för Junepols tjänster inom missbruk.

Bedömning

Vi gör bedömningen att Vaggeryd har en förhållandevis låg kostnad för missbruks- och beroendevården men att den ökat mycket under 2017.

Kostnaden för institutionsvården är dock mycket hög i förhållande till andra kommuner under 2017, men låg under 2016. En stor del av denna ökning beror på att kostnaden för institutionsvården per vårdtyg har ökat mycket under 2017.

Verksamheten för institutionsplacering av vuxna missbrukare har haft ett budgetunderskott de tre senaste åren. Mötesplats hade ett budgetunderskott under 2017 men per delår 2018 har verksamheten ett budgetöverskott.

Bilagor

Bilaga 1 – Antagna mål från delårsbokslut 2018.

Kommunfullmäktiges mål	Nämndsmål	Övergripande Verksamhetsmål	Mål för programområde (VAD)	Enhetens aktiviteter (HUR)	Tidsplan (NÄR)	Måluppfyllelse
Kommunen skall vara en god och attraktiv kommun att leva, bo och verka i. Det är viktigt att hela kommunen får möjlighet att utvecklas. Verksamheten på Skillingaryds skjutfält ska inte påverka bostadsutvecklingen utanför skjutfältets gränser.	Verksamheten ska möta medborgarnas behov och bedrivs utifrån gällande lagstiftning med god kvalitet	Verksamheten skall vara känd hos medborgarna och möta medborgarnas behov.	Ökad kunskap om socialtjänstens förebyggande arbete bland medborgarna och en verksamhet som bättre möter medborgarnas behov.	<p>1 Ökad samverkan mellan öppenvårdens enheter och med andra enheter för att ta tillvara varandras kompetenser och för att bättre möta medborgarnas behov.</p> <p>2 Utöka andelen råd och stödärenden genom information till medborgare och samarbetspartners.</p> <p>3 Utveckla information om öppenvårdens verksamheter och om råd och stöd.</p>	Kontinuerligt under året.	1.

<p>Kommunens verksamheter ska vara lättillgängliga och ha ett positivt problemlösande förhållningssätt. Jämställdhet och ett barn- och ungdomsperspektiv beaktas i den kommunala planeringen</p>	<p>Medborgarens delaktighet och självständighet ska uppmuntras genom öppen dialog</p>	<p>Aktiviteter ska genomföras där medborgares perspektiv tas tillvara för utveckling av verksamhet.</p>	<p>Familjernas synpunkter synliggörs tydligare i behandlingsverksamheten samt utökade forum kartlägga vilka medborgarnas behov.</p>	<p>1 Familj- och ungdomsteamet utvecklar befintliga uppföljningar för att bättre tillvarata familjernas synpunkter. 2 Familj- och ungdomsteamet utvecklar arbetet med individbaserad systematisk uppföljning. 3 Öppenvården utvecklar ett öppet forum med arbetsnamn Föräldracafé där relevanta ämnen diskuteras och där besökare också kan lyfta frågor och behov.</p>	<p>1. Mars månad 2. Juni månad 3. Desember månad</p>	<p>1.</p>
--	---	---	---	---	--	-----------

Kommunfullmäktiges mål	Nämndsmål	Övergripande Verksamhetsmål	Mål för programområde (VAD)	Enhetens aktiviteter (HUR)	Tidsplan (NÄR)			
Kommunen ska arbeta för att fler företag etablerar sig i kommunen. Såväl traditionella industriföretag som tjänsteföretag	Verksamheten ska underlätta för externa tjänsteföretag att genomföra ett kvalitativt arbete							
Miljöfrågorna ska vara en naturlig del i alla kommunens verksamheter. B.a. genom minskade utsläpp av växthusgaser från energianvändning i byggnader och transporter ska den kommunala verksamheten bli klimatneutral.	Verksamheten ska genom utbyte öka andelen miljöfordon	Minska användningen av privata bilar i tjänsten och på så sätt använda mer miljöfordon i arbetet.	Minskad användning av privata bilar i verksamheten och på så sätt utöka användningen av miljöfordon.	Medarbetare försöker att i första hand använda kommunens fordonsbestånd.	Januari			1.

Kommunfullmäktiges mål	Nämndsmål	Övergripande verksamhetsmål	Mål för programområde (VAD)	Enhetens aktiviteter (HUR)	Tidsplan (NÄR)		
Det ska vara ett gott förhållningssätt mellan personal, arbetsledning och politiken.	Roll- och ansvarsfördelning mellan politik, förvaltning, och medarbetare ska vara tydlig och logisk	Det ska vara ett gott förhållningssätt mellan öppenvården och våra samarbetspartners.	Ökad samverkan mellan öppenvården och samarbetspartners som kan medföra en bättre kvalitet och bättre service i verksamheten, särskilt betonas vikten av god samverkan mellan socialtjänstens myndighetsutövning, socialpsykiatri och arbetsmarknadsenheten.	1. Tydliggöra öppenvårdens arbetssätt och rollbeskrivning för samarbetspartners. 2. Utveckla mötesforum med identifierade samarbetspartners.	1. December månad 2. December månad	1.	
Politiken ska präglas av ekonomisk styrka och budgetförsamhet.	Budgetförsättningar samt konsekvenser för politiken ska vara välgrundade genom tjänstemannaberedning						

Deloitte refers to one or more of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, a UK private company limited by guarantee ("DTTL"), its network of member firms, and their related entities. DTTL and each of its member firms are legally separate and independent entities. DTTL (also referred to as "Deloitte Global") does not provide services to clients. Please see www.deloitte.com/about for a more detailed description of DTTL and its member firms.

Deloitte provides audit, consulting, financial advisory, risk management, tax and related services to public and private clients spanning multiple industries. Deloitte serves four out of five Fortune Global 500[®] companies through a globally connected network of member firms in more than 150 countries bringing world-class capabilities, insights, and high-quality service to address clients' most complex business challenges. To learn more about how Deloitte's approximately 225,000 professionals make an impact that matters, please connect with us on [LinkedIn](#) or [Twitter](#).

This communication contains general information only, and none of Deloitte Touche Tohmatsu Limited, its member firms, or their related entities (collectively, the "Deloitte network") is, by means of this communication, rendering professional advice or services. Before making any decision or taking any action that may affect your finances or your business, you should consult a qualified professional adviser. No entity in the Deloitte network shall be responsible for any loss whatsoever sustained by any person who relies on this communication.

